

Notes de pintura a la Segarra calafina: Bernat Amorós (1679) i Mateu Fernández (1684)

Joan Yeguas i Gassó

BERNAT AMORÓS A CALAF (1679)

Bernat Amorós és un pintor-daurador documentat entre els anys 1653 i 1687. El 23 de gener de 1653 s'efectuava un encant a Antoni Ferrer, prevere beneficiat de la seu de Barcelona, on Amorós va comprar tres llenços grans de sants (un sant Jeroni, un sant Onofre i un sant Antoni de Pàdua) per 49 lliures.¹ El 15 de maig de 1663 s'estableix a Barcelona, en una casa del carrer de Botella (actual barri del Raval), prop de l'antic convent de les Jerònimes o la plaça del Pedró, gràcies a la confraria dels freners de Barcelona.² El 21 de gener de 1666 Amorós, en nom dels agremiats pintors de Barcelona que havien votat a favor de la fusió amb els dauradors, signava un protocol on refermava una posició de relaxament en allò relatiu a la segregació dels dos sectors (pintors i dauradors); i diferents mestres van signar una pròcura a favor de la seva postura, entre altres hi havia Pere Cuquet o Joan Arnau, fet que va generar un moviment de protesta contra els mateixos cònsols del gremi.³ El 7 maig de 1669 va contractar, juntament amb Joan Garau i Josep Cabanyes, la segona decoració a la nau de l'església del monestir de Montserrat (daurar i fer fullatges a diferents elements arquitectònics de l'interior del temple, com arcs, voltes de la nau, voltes de les capelles, vidrieres, cimbori, pilars, columnes, reixes, balustres, portes, etc.), per l'import de 1.300 do-

1. SANTI TORRAS TILLÓ: *Pintura catalana del Barroc. L'auge col·leccionista i l'ofici de pintor al segle XVII*, Bellaterra - Barcelona - Girona - Lleida - Tarragona, 2012, p. 315.
2. JOSEP MAS DOMÈNECH: «Notes sobre antics pintors a Catalunya», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, VI, 1911-1912, p. 432.
3. S. TORRAS TILLÓ: *Pintura catalana del Barroc...* (*op. cit.*), p. 419-420. Vegeu, també, SANTIAGO ALCOLEA GIL: «La pintura en Barcelona durante el siglo XVIII», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, XIV-XV, 1959-1962, p. 18.

blons d'or i en el termini de 14 mesos; no sabem per quin motiu, el consorci va desfer-se, i poc després, el 8 de juny del mateix any 1669, Garau i Cabanyes capitularen l'obra sense Amorós.⁴ El 23 de maig de 1671, estava al Pallars, concretament a la vila d'Isona, i volia pagar un allotjament amb espècies, mitjançant alguns quadres i dos quintars de bacalla.⁵ El 12 d'agost de 1671 Salvador Viladomat, pare del conegut pintor Antoni Viladomat, entrava al taller d'Amorós, que estava ubicat a Barcelona; la signatura del contracte d'aprenentatge no es realitza fins al cap de tres setmanes, el 2 de setembre del mateix any, per un període de dos anys i amb el compromís de pagar-li un sou de 4 lliures mensuals, així com un uniforme (amb sabates i barret inclòs).⁶ El 5 d'octubre del mateix 1671 la muller d'Amorós, Mariàngela, demanava la nul·litat del seu matrimoni; amb el testimoni del jove pintor Joan Casamor sabem que la maltractava: «li corregué darrera... sa muller, ab la daga nua, ab molta còlera per a matar-la... [i en alguna ocasió] li a pagades bastonadas».⁷ El 1679 el trobem a Calaf, com veurem tot seguit. El 20 d'abril de 1682 signa un pacte amb els obrers del convent de les Mares Caputxines de Manresa, pel qual havia de pintar un quadre; segons Sarret, l'obra havia de ser una pintura de sant Carles, que es venerava a l'altar major, abans de cremar-se l'any 1909. El 1683, Joan Calsina, canonge i prior de la seu de Manresa, encarregava a Amorós cinc quadres per a l'església de Sant Miquel; segons el mateix Sarret, havia vist pintura de dues classes en aquest temple manresà, una «d'escàs mèrit artístic, com son uns quadros que han anat a parar a la iglesia començada del Poble Nou», i una altra que el 1916 encara es podia veure a «l'altar de la Providència i en el chor de dita iglesia de S. Miquel».⁸ El 1687 Amorós rebia 22 lliures per una pintura sobre tela amb la Immaculada Concepció, obra que es va destinar a l'altar de la capella de la paeria de Cervera; pintura de qualitat extraordinària, que amida 148 × 117,5, actualment es conserva al Museu Comarcal de Cervera (figs. 1 i 2).⁹

4. Josep Maria MADURELL I MARIMON: «Joan d'Austria i la decoració del temple del monestir de Montserrat», *Analecta Montserratensia*, IX, 1962, p. 135-141. Vegeu també: Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ: *L'església nova de Montserrat (1560-1592-1992)*, Barcelona, 1992.
5. S. TORRAS TILLÓ: *Pintura catalana del Barroc...* (*op. cit.*), p. 284.
6. Joaquín FONTANALS DEL CASTILLO: *Antonio Viladomat. El artista olvidado y maestro de la escuela de pintura catalana del siglo XVIII. Su época, su vida, sus obras y sus discípulos*, Barcelona, 1877, p. 54-55; Francesc MIRALPEIXI VILAMALA: *El pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755): Biografia i Catàleg crític*, Girona, 2005 (tesi doctoral, Universitat de Girona, dirigida pel Dr. Joan Bosch), vol. I, p. 42-43.
7. S. TORRAS TILLÓ, *Pintura catalana del Barroc...* (*op. cit.*), p. 456.
8. Joaquim SARRET ARBÓS: *Art i artistes manresans*, Manresa, 1916, p. 46.
9. Agustí DURAN I SANPERE: «La casa municipal de Cervera», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, Barcelona, XXX, núm. 301, 1920 (febrer), p. 51.

El 26 d'agost de 1679, Amorós signa un contracte per pintar l'orgue de l'església parroquial de Sant Jaume de Calaf (fig. 3). Concretament, ho fa amb dos jurats de la vila i tres membres electes per a la fàbrica de l'orgue; un sembla el capellà, l'altre el metge i el tercer el farmacèutic. Amorós es compromet a pintar a l'oli les portes de l'orgue, a l'exterior amb dues figures en «clar y escur» o grisalla, i a l'interior amb una història acolorida o en color; també havia de fer un tercer tema, de format quadrat, a la part inferior anomenada «cadireta». A la part alta de les portes havia de realitzar l'heràldica de la vila, i a la cadireta també hi posaria l'heràldica de l'església i una carassa. L'obra pictòrica costava 13 dobles d'or (unes 71 lliures i 10 sous), pagadores, la meitat (6,5 dobles o 35 lliures i 15 sous) a la meitat de l'obra, i la resta al final de tot. El comitent també havia de posar part del material: la tela, la feta (la mòlta de l'oli aglutinador?) i les taxes (clau curt i de cabota ampla). Es conserva una foto antiga de l'orgue calafí on se'n pot observar l'estructura i s'hi intueixen les pintures. L'escena de les portes no es discerneix suficient ni per parlar del tema iconogràfic pintat; en canvi, l'escena de la cadireta es veu una mica millor, i diria que es tracta d'una Immaculada Concepció (fig. 4).

MATEU FERNÁNDEZ MORERA A SEGUR —VECIANA— (1684)

Mateu Fernández i Morera és un pintor-aurador no documentat fins a l'actualitat. Segons el contracte, era natural de Valls (l'Alt Camp), però no és citat ni tan sols per Moragas.¹⁰ Potser no feia prou diners (indirectament, podem pensar que el seu art no agradava), i s'hauria pogut dedicar a una altra activitat, de forma similar al cas de l'argenter Josep Martorell en el segle XVIII: el 1771 Lluís Bonifàs informava per carta al seu procurador targarí com Martorell feia de secretari del virrei del Perú, i exclamava, «allà ni saban que sia argenter».¹¹ Ho comento perquè, posant el nom d'aquest artífex a buscadors d'internet, he localitzat un homònim seu («Mateo Fernández Morera») a l'illa de Cuba pocs anys després. En concret, el 1695 és propietari de la finca de Tanaicú (municipi de Taguasco); i el 1697 es

10. Fidel de MORAGAS: «L'art, els artistes i els artesans de Valls», *Estudis Universitaris Catalans*, Barcelona, 1934-1935, XIX, p. 281-321; XX, p. 49-68.

11. Joan YEGUAS: «Els secrets de Lluís Bonifàs a través de la seva correspondència (1763-1771)», dins B. BASSEGODA — J. GARRIGA — J. PARÍS (eds.): *L'època del Barroc i els Bonifàs* (Jornades d'Història de l'Art a Catalunya. Museu Municipal, Valls, 1-3 de juny de 2006), Barcelona, 2007, p. 415.

troba com a patró de la finca de Cayajaca (municipi de Cabaiguán), amb una missió ramadera. Taguasco i Cabaiguán són dos municipis de la província de Sancti Spíritus, a la regió central de Cuba, separats només per 25 kilòmetres.¹²

L'11 de novembre de 1684, Fernández Morera capitula la pintura, daurat i estofat del retaule major i el tabernacle de la Mare de Déu de l'església parroquial del lloc de Segur (municipi de Veciana). El comitent el formen quatre persones que representen les diferents entitats vilatanes amb interessos: el batlle (el senyor), un jurat (la vila), un obrer del temple (la comunitat de fidels) i el sagristà (el rector). El termini per fer la tasca convinguda és d'un parell d'anys. En el contracte també hi consta la possibilitat de fer peritar l'obra, en el cas que no fos a gust del comitent. El preu convingut, en moneda i espècies, era de 243 lliures barcelonines i 10 quarteres de blat, que es satisfarien de la següent manera: el primer pagament seria en mig any, per la festivitat de la invenció de la santa Creu al maig i coincidint amb l'inici de les obres, 50 lliures; al cap d'un mes, per sant Joan (24 de juny), es satisfarien 5 quarteres de blat; per la festivitat de la Mare de Déu d'agost (actualment l'Assumpció o 15 d'agost), les restants 5 quarteres de gra; les restants 143 lliures es pagarien en dues pagues iguals, de 71 lliures i 10 sous, una quan l'obra estigués realitzada fins a la cornisa (on hi havia la imatge de santa Teresa), i l'altra quan estigués acabada tota l'obra.

12. [http://www.ecured.cu/index.php/Tuinuc%C3%BA_\(Taguasco\)](http://www.ecured.cu/index.php/Tuinuc%C3%BA_(Taguasco)); <http://www.escambray.cu/Default/Esp/Cultura/cayajaca2011>.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Núm. 1

26 d'agost de 1679.

Bernat Amorós contracta la pintura de les portes i la cadireta de l'orgue de l'església parroquial de Sant Jaume.

ACAN (Arxiu Comarcal de l'Anoia), Notaria de Calaf, Hermenegild Vidal, Manual 1679, fol. 209r.-210r.

Die vigesimo sexto mensis augustii 1679.

Lo que se és pactat y concordat, per y entre los honorables Joan Martí, Francesch Graells, jurats lo present y corrent any de la vila de Calaff, lo reverent don Anthoni Sardanijons, lo doctor mossèn Jaume Argullol, y Joseph Vilacesa apotecari, tots de la dita vila de Calaff elets de la fàbrica de l'orga, se fa en la iglésia collegiada de Sant Jaume de dita vila, de una part; y honorable Bernat Amorós, pintor mestre de la ciutat de Barcelona, de part altra, a cerca de pintar, dins i fora las dos portas de l'orga de dita iglésia, lo quadro de la cadireta, un escut ab las armas de la vila al rematto de dit orga, un escut al rematto de la cadireta ab las armas de la iglésia, y la carassa de dit orga, és lo següent.

Primerament, lo dit honorable Bernat Amorós promet pintar a l'oli, dins i fora ditas portas, so és a la part de fora ab dos figuras de clar y escur, y a la part de dins acolorat, ab unas històrias a cada part, lo que dits senyors jurats y elets ordenaran; y així mateix a de ser pintat lo quadro de la cadireta, armas de la vila, iglésia y carassa, tot acolorat. La qual obra promet fer tota a son gasto, acceptat la tela, feta y tatxes, que dits jurats la y prometen donar d'aquí per tot lo mes d'octubre proper vinent, dins la present vila, si y segons la obra requerirà; per lo que dits honorables jurats y elets li prometen donar ademés del sobredit tretze dobles en or: ço és, sis dobles y mige quant haurà fet la meytat de dita obra, y las restants sis dobles y mige quant haurà acabat de fer dita obra. Por lo que la una part a la altra ne obligan: ço és, los dits jurats y elets, los béns de la universitat de dita vila de Calaff, y los dit Amorós tots los béns; y així o firman y juran tots largament.

Testes sunt Petrus Argullol, agricola villae Calaffis, et Mathieus Ribalta, agricola de Massoteras.

Núm. 2

11 de novembre de 1684.

Mateu Fernández Morera capitula la pintura, daurat i estofat del retaule major i el tabernacle de la Mare de Déu de l'església parroquial del lloc de Segur (municipi de Veciana).

ACAN (Arxiu Comarcal de l'Anoia), Notaria de Calaf, Hermenegild Vidal, Manual 1684, fol. 385v.-386v.

Mateu Fernández i Morera contracta la pintura i el daurat del retaule major de l'església parroquial de Segur (municipi de Veciana).

Die undecima novembris 1684.

Lo que se és pactat y concordat, per y entre los honorables Joan Jordana, balle del lloch de Segú, bisbat de Vich, Pere Joan Vidal, jurat de dit lloch, Joan Llobateras, obrer, y Pere Joan Jordana, del mas de Parer y sagristà de la iglésia parrochial de Santa Maria de dit lloch de Segú, de una part; y Matheu Fernandes y Morera, pintor y daurador natural de la vila de Valls, ara bisbat de Tarragona, de part altra, a serca de pintar, daurar y estufar lo retaule major de dita parrochial iglésia de dit loch de Segur, és lo següent.

Primerament, lo dit Matheu Fernándes promet daurar, pintar y estufar dit retaule major de dita parrochial iglésia de Santa Maria de Segú, si y de la manera que la obra requere-la dins dos anys del die present en avant comptadors, donant facultat y plen poder als dits honorables balle, jurat, obré y sagristà, que feta dita obra la pugan fer judicar per dos officials, y si no està ab lo modo devy requereir dita obra, dega pagar dit Fernándes de sos béns tot allò que serà judicat faltat a dita obra, per estar del modo requereir estar, y axí mateix, dega dit Fernándes daurar y estufar lo tabernacle que se ha de fer per Nostra Senyora de dita parrochial iglésia. Per lo que dits honorables balle, jurat, obré y sagristà li prometen donar y pagar per tota la sobredita obra doscentas quaranta tres lliuras barcelonines, y deu quarteres de blat, so és, sinch quarteres de aquí al die de sant Joan de juny primer vinent, y las restants sinch quarteres de aquí al die de Nostra Senyora de agost també primer vinent, sinquanta lliures per lo die de Santas Creus de maig primer vinent ab que erenga aparellat tot lo dit retaule, y las restants cent quaranta y tres lliures ab dos iguals pagues, la primera lo die que serà assentada la obra de dit retaule fins a la cornisa sobre la qual està assentada santa Theresa, y la altra meytat lo die que serà acabada de assentar tota la obra de dit retaule, ab que dits balle, jurat, obré y sagristà pugan comprar, si voldrán, dit sobradit preu, lo or y colors seran menester per peritos y dauradors retaule. Per lo que la una part a la altra, per atendre y complir las sobredites coses (per pacte entre ells axí convengut) ne obligan tots y sengles béns seus y de quiscú de ells, assoles mosbles e inmosbles aguts e per aver, ab totes renunciacions necessàries degudes y per tan perits, tant de for propi com altres scriptura de ters, obligatio de sos persones y de béns y de quiscú de ells ab constitutió de procurador, y axí o formen y juren tots llargament.

Testes sunt Raymundus Graells scriptor calaffi, et Petrus Brufau agricola loci de Segú.